

Den svenska äppelodlingen växer

- Det har planterats många nya äppelträd i Sverige de senaste åren. Arealen har ökat och träden står betydligt tätare i moderna planteringar. Det bör leda till att den svenska produktionen ökar markant de kommande åren.
- Den ökade odlingen är till stor del en medveten satsning för att ta marknadsandelar från importerade äpplen genom att öka tillgängligheten till svenska äpplen under vintern och våren. För att få avsättning för den ökade produktionen krävs att marknadsandelen för svenska äpplen ökar från nuvarande 20 procent till mellan 30 och 35 procent.
- Den ökade produktionen finansieras till viss del av stödåtgärder, som kan svara för upp till 50 procent av kostnaden för såväl moderna lagerbyggnader som plantering av nya äppelsorter.

Många fler äppelträd på något större arealer

Svenska äppelodlare satsar framåt. På bara tio år har antalet äppelträd ökat markant, med nästan 60 procent. Samtidigt har den areal som används för äppelträd ökat, men inte alls lika mycket. Om man räknar på den genomsnittliga arealen för 2002–2004 och jämför med 2010–2012 så är ökningen i areal bara fyra procent.

Källa: Jordbruksverket, statistiska meddelanden JO 33 SM 1301 och JO 37 SM 1301. Observera att skalan börjar på 1000.

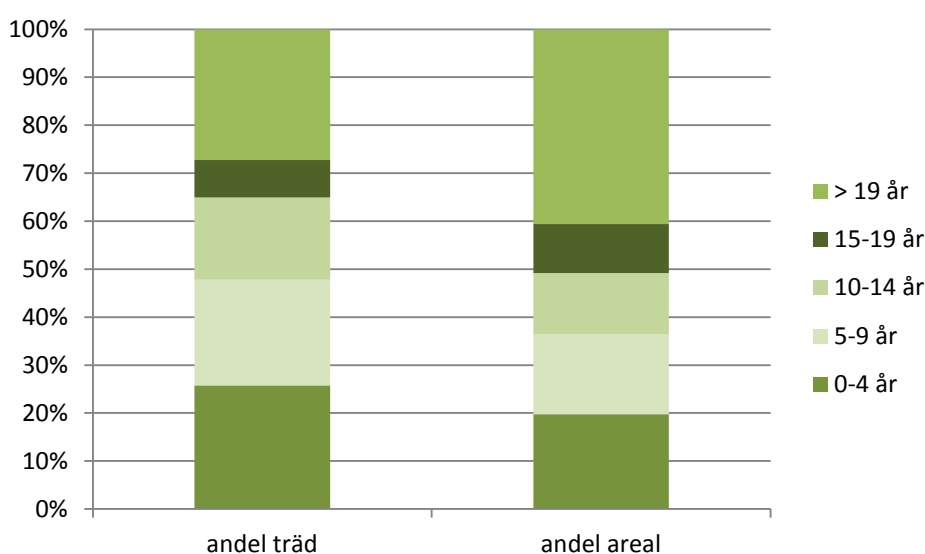
Figur 1. Äppelareal och antal träd per hektar

Att antalet träd ökar så mycket snabbare än arealen betyder att äppelträden står betydligt tätare nu. För tio år sedan stod det i genomsnitt 1 188 träd på en hektar. År 2012 var motsvarande siffra nästan 1 700 träd – en ökning med 27 procent.

Träden i moderna odlingar ser inte ut som de gjorde förr. För 30-40 år sedan var äppelträden grova och hade breda kronor. Detta har sedan gradvis ändrats, och i en modern tätplantering är träden påfallande smala i både stam och krona.

Ett sätt att illustrera att träden står tätare nu är att jämföra hur stor del av arealen som består av planteringar i en viss ålder, och jämföra det med antalet träd i samma kategorier. Det framgår då att nästan 40 procent av arealen äppelträd består av träd som är 20 år eller äldre. Samtidigt är det bara 27 procent av träden som är så gamla. Skillnaden syns tydligt om man jämför de översta fälten i de båda staplarna nedan:

Källa: Jordbruksverket, statistiskt meddelande nr JO 33 SM 1301

Figur 2. Andel träd och andel areal i olika ålderskategorier 2012, procent

Förhållandena är de motsatta om vi istället tittar på de yngsta träden. Omkring 37 procent av arealen utgörs av träd som är yngre än tio år, men hela 48 procent av träden hör till den ålderskategorin.

Samtidigt ska man komma ihåg att genomsnittssiffrorna döljer stora skillnader. En modern tätplantering har omkring 3 000 träd per hektar, så genomsnittet för 2012 (som ju var 1 700 träd) är fortfarande betydligt lägre än detta. Det kan betyda att äppelodlingen kan fortsätta att öka de kommande åren, i takt med att de äldsta odlingarna moderniseras. Det är dock troligt att det även i framtiden kommer att finnas odlingar av den äldre typen, med färre och större träd, framför allt inom den ekologiska odlingen och hos producenter som inte odlar äpplen på heltid.

Den ökade odlingen har inte lett till ökad produktion än

Äppelskörden har ökat i Sverige de senaste tio åren, även om det är stora variationer från år till år på grund av vädret. Om man jämför snittet för 2002–2007 med de senaste fem åren så finner man en ökning med omkring elva procent.

Nästan hela den ökningen inträffade dock i början av perioden. Sedan toppåret 2006 har produktionen hållit sig stadigt inom intervallet 21 000 – 24 000 ton. Skördeökningen kan alltså inte kopplas till de satsningar som gjorts på senare år och som redovisas i figur 1 ovan.

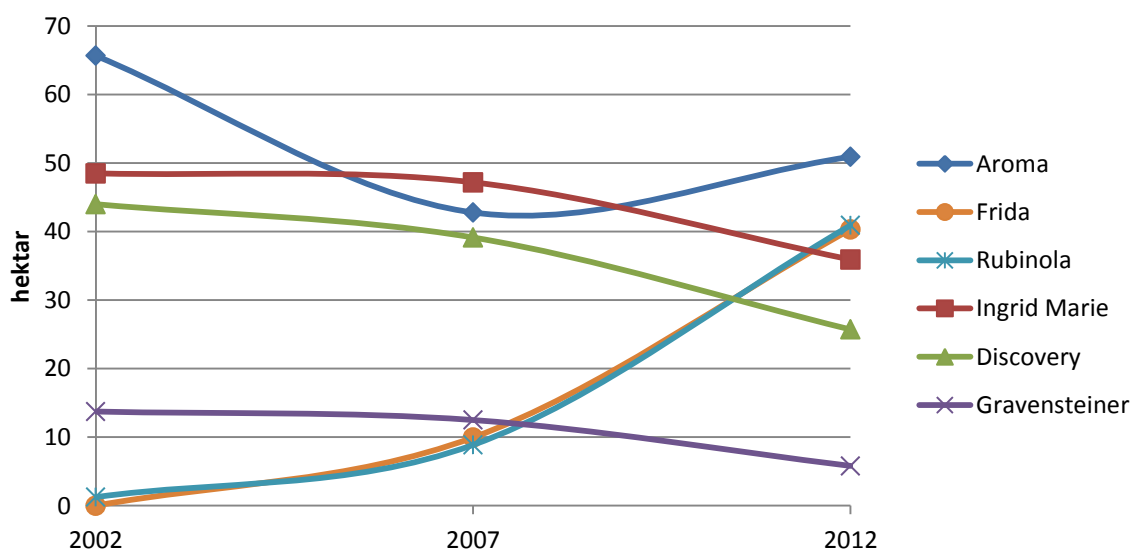
En förklaring till eftersläpningen är att de nya träderna inte har hunnit utvecklas helt än, och att de fortfarande ger ganska små skördar. Vi konstaterade ovan att en stor del av träderna är unga. Ungefär 25 procent är högst fyra år gamla. Det kan jämföras med situationen fem år tidigare, då bara 12 procent av träderna var så unga. När de tämligen nyplanterade träderna hunnit växa till sig kan man räkna med att de ger större skörd än idag.

Det tar ungefär fem år för ett äppelträd att nå upp i maximal avkastning.¹ De senaste årens omfattande nyplanteringar kommer alltså inte att ge full skörd förrän om några år. En grov uppskattning pekar på att den årliga svenska skörden kan hamna på omkring 30 000 ton om tio år.² Detta är en ökning med omkring 25–35 procent jämfört med idag.

Nya sorter ersätter gamla

De tätare planteringarna är en av två påtagliga förändringar i den svenska äppelodlingen. Den andra är att det till stor del är andra sorter som planteras nu.

Figuren nedan redovisar utvecklingen från 2002 till 2012 för arealer med äppelträd som är högst fyra år gamla. Den visar tydligt att vissa sorter ökat kraftigt medan andra gått tillbaka.

Källa: Jordbruksverket, statistiskt meddelande nr JO 33 SM 1301.

Figur 3. Areal nyplanterade äppelsorter 2002, 2007 och 2012, hektar

¹ Källa: Jordbruksverkets kalkyler för äpple, reviderad februari 2013. ”Maximal” avkastning syftar på vad man kan vänta sig av kommersiella, små träd. Om man har för avsikt att låta träderna bli fullt utvuxna tar det förstås längre tid.

² Vi har räknat på nuvarande areal i olika ålderskategorier och tänkbar avkastning på de arealerna om tio år. Siffran inkluderar alltså inte nyplanteringar på marker som idag används till annat.

De nyplanteringar som gjorts de senaste fem åren domineras av fem sorter: Aroma, Rubinola, Frida, Ingrid Marie och Discovery. Tillsammans står dessa fem för omkring 65 procent av de nyplanterade träden.

Om man jämför detta med vilka sorter som nyplanterades för tio år sedan så var fördelningen delvis annorlunda. Aroma, Ingrid Marie och Discovery planterades på större arealer än idag, samtidigt som andra sorter, som Jonagold och Katja, nästan inte planteras alls numera.

Andra sorter har ökat kraftigt. De tydligaste exemplen är Frida och Rubinola, som på bara några år gått från blygsamma arealer till att vara nummer två och tre på listan över arealer som planterats de senaste fyra åren. Även Santana och Rubinstar planteras mer nu, men de utgör en ganska liten del av den totala nyplanteringen och har därför inte tagits med i figuren ovan.

Mycket av ökningen sker på bekostnad av Ingrid Marie och Discovery. Dessa båda sorter planteras visserligen fortfarande i ganska stor omfattning, men de dominerar inte alls på samma sätt som tidigare.

Flera av de nya sorterna har det gemensamt att de är resistenta mot vissa sjukdomar. Det kan leda till att man inte behöver använda kemiska bekämpningsmedel i samma utsträckning som i de äldre sorterna. En annan värdefull egenskap hos exempelvis Frida och Rubinola är att de tål att lagras under längre tid.

Varför ökar äppelodlingen?

Det finns flera tänkbara förklaringar till varför det planteras fler äppelträd i Sverige idag. Sammanfattningsvis tycks utvecklingen drivas av att nya sorter och ny lagringsteknik gör det möjligt att förlänga säsongen och ta marknadsandelar under vintern och våren, inte av att svenskarna totalt sett skulle äta mer äpplen än förut. EU-stöd bidrar till den positiva utvecklingen.

Vi äter inte mer äpplen

Den ökade odlingen tycks inte motsvaras av en ökad konsumtion. Tvärtom tyder datan på att vi äter betydligt mindre äpplen nu än i mitten av 00-talet. Å andra sidan visar samma data på att konsumtionen var ovanligt hög då, efter en kraftig ökning sedan sekelskiftet. Den ökningen beror nästan helt på ökad import.³ Det betyder att när man planterade träd för 5-9 år sedan så gjorde man det i ett läge då konsumtionen ökat under flera år.

³ Konsumtionen mäts inte direkt, utan räknas fram som produktion plus nettoimport.

Källa: Jordbruksverkets databas. Den gula linjen avser konsumtion per capita och ska läsas mot den högra y-axeln. Observera att siffrorna även inkluderar päron.

Figur 4. Direktkonsumtion av äpplen och päron 1990-2011, ton och kg/capita

Även om man bortser från de kraftiga svängningarna i statistiken så finns det inget som tyder på att vi äter mer äpplen nu än tidigare. Konsumtionen per capita låg på omkring 13 kg om året för tio år sedan, och för 2012 ser det likadant ut. Däremot har befolkningen ökat sedan dess, så den totala konsumtionen har ökat något.

Svenska äpplen kan ta marknadsandelar

Trots att konsumtionen av äpplen inte ändrats nämnvärt över tid kan efterfrågan på just svenska äpplen vara högre än vad som återspeglas i dagens konsumtion. Den relativt låga andelen svenska äpplen skulle då bero på ett lågt utbud, speciellt under de delar av året då tillgången på svenska äpplen varit låg eller obefintlig, det vill säga under vintern och våren. I ett sådant scenario finns en stor potential att öka försäljningen av svenska äpplen utan att totalkonsumtionen av äpplen behöver öka, om man förmår öka utbudet för att matcha efterfrågan.

I dagsläget kommer ungefär 80 procent av de äpplen vi äter från utlandet. Detta är dock genomsnittet för hela året. Under hösten, när de svenska äpplena kommer ut på marknaden, står de för nästan hälften av det totala utbudet av äpplen.⁴ Den andelen sjunker dock snabbt igen under vintern, då utbudet av svenska äpplen minskar dramatiskt.

Producentorganisationen Äppelriket siktar nu medvetet på att öka sina marknadsandelar genom att lagra produkterna på ett bättre sätt så att de kan erbjuda ett större utbud av god kvalitet även under senvintern och våren. Däremot bedömer de att de inte kan ta en större del av marknaden under hösten. Satsningen bygger på att konsumenterna ska vara beredda att betala ett merpris för svenska äpplen under en större del av året än idag.

⁴ Se Marknadsöversikt 2012 – frukt och grönsaker för en förklaring till hur den siffran tagits fram.

Äppelriket har idag kapacitet för att lagra drygt 6 000 ton i kontrollerad atmosfär, vilket är ungefär halva deras produktion. Tanken är att om några år kunna lagra upp till 10 000 ton på det sättet.

Utvecklingen på marknaden tyder på att satsningen kan vara på väg att lyckas. Under perioden 2003–2006 stod svenska äpplen för 17 procent av den årliga svenska äppelkonsumtionen, en andel som ökat till 20 procent under perioden 2008–2012. Vår uppskattning om en produktionsökning till omkring 30 000 ton svenska äpplen per år om ett decennium skulle motsvara en ytterligare ökning av marknadsandelen till omkring 25 procent, förutsatt att konsumtion och export förblir konstanta.⁵

EU-stöd som bidragande faktor

De svenska äppelodlarnas satsningar har delvis finansierats via stöd från EU. Det sker framför allt via två åtgärder, som båda sorterar under EU:s stöd till producentorganisationer.

Den ena åtgärden som producentorganisationerna kan få stöd för är kostnader för att bygga moderna lager med kontrollerad atmosfär. Att ha sådana lager är nödvändigt för att frukten ska gå att lagra en längre tid. Detta är i sin tur en förutsättning för att svenska äpplen ska kunna ta marknadsandelar genom att finnas tillgängliga under en större del av året. Stödet kan som mest uppgå till halva kostnaden för att uppföra lagren.

Odlare som inte är med i producentorganisationer kan istället söka stöd inom landsbygdsprogrammet för att investera i lagerbyggnader. Det är dock inte självklart att deras länsstyrelse prioriterar investeringar i just äppelproduktion. I det här fallet är stödnivån oftast lägre än för stöd via producentorganisationerna, 30 procent istället för 50.

Den andra åtgärden innebär att producentorganisationerna kan få stöd för att byta ut träd av vissa äppelsorter mot andra. Även här kan stödet som mest uppgå till 50 procent av kostnaden.

Det verkar dock inte som om stöden skulle vara den avgörande faktorn som ligger bakom den ökade äppelodlingen. Det framgår om man jämför utvecklingen för sorterna Frida och Rubinola. Frida är en svensk sort som ägs av producentorganisationen Äppelriket. De har fått stöd både för att utveckla sorten och för att plantera träd. För den tjeckiska sorten Rubinola har planteringen inte fått stöd förrän på senare år. Trots detta har dessa båda sorter utvecklats på ungefär samma sätt de senaste åren (se figur 3 ovan).

Dessutom är det inte bara odlare som är anslutna till Äppelriket som nyplanterat på senare år. De nyplanterade arealerna är ganska jämnt spridda över landet, medan Äppelriket har sitt upptagningsområde i södra Sverige.

Som kontrast till de nuvarande satsningarna är det värt att notera att Sverige 1998 betalade ut stöd för att röja äppelodlingar. Detta var en tillämpning av en EU-regel som syftade till att minska EU:s överskottsproduktion av äpplen och en del andra frukter. Sverige tilldelades 40 hektar för att röja äppel- och päronträd, och hela kvoten utnyttjades. Bidraget var 4 000 eller 5 000 ecu per hektar, beroende på om man røjde delar av en odling eller hela. Sveriges totala äppelareal var 1 668 hektar 1996 och 1 530 hektar år 1999. Arealen minskade alltså med

nästan 140 hektar under dessa tre år, trots att bidraget inte omfattade mer än en knapp tredjedel av den arealen.

Mer information

Mer statistik om äppelodlingen i Sverige finns i vårt statistiska meddelande nr JO 33 SM 1301, som du kan hitta på Jordbruksverkets webbplats.

Där kan du också hitta statistik över produktion, konsumtion och priser.

Kontaktpersoner

Katarina Johansson, 036-15 50 16

Jörgen Persson, 036-15 59 43
